

Högskolan Kristianstad

291 88 Kristianstad

044-203000

www.hkr.se

SSV73L, uppsats 15hp
Våren 2013
Läroarbilden

**Grammatik – viktigt men ganska
tråkigt**

En sjunde klass syn på grammatikundervisning

Författare

Sandra Dokic

Yasmin Khazal

Handledare

Sigurd Rothstein

www.hkr.se

Grammatik – viktigt men ganska tråkigt

En sjundeklass syn på grammatikundervisning

Abstract

Syftet med denna studie är att undersöka hur elever i en sjundeklass i södra delen av Sverige förhåller sig till grammatikundervisningen samt hur de menar att läraren kan förbättra undervisningen i grammatik. Arbetet sammanställer akademisk litteratur och tidigare forskning om grammatik och grammatikundervisning i den svenska skolan för att hjälpa oss att besvara de angivna frågeställningarna. Den empiriska undersökningen gjordes i form av en enkätstudie där 14 elever deltog. Studien genomfördes på en grundskola i södra Sverige. Enkätundersökningen visar att de flesta av eleverna har förstått innebörden av begreppet grammatik. Eleverna tycker att grammatikundervisningen är viktig men tråkig och ganska lätt. Studien visar även att eleverna har en god bild av vilken nytta de har av grammatik både idag och i framtiden.

Ämnesord: Grammatik, svenskämnet, grundskola, inlärningsstilar, normativ, deskriptiv

Innehållsförteckning

1.	Inledning	5
	1.1 Bakgrund	5
	1.2 Syfte och frågeställning	6
2.	Forskningsbakgrund	6
	2.1 Den svenska grammatikens historia	6
	2.2 Vad är grammatik?	9
	2.2.1 Allmänt om grammatik	10
	2.2.2 Svenska akademiens grammatik	12
	2.2.3 Olika aspekter på grammatikundervisning	13
	2.3 Argument för grammatikundervisningen	14
	2.4 En undersökning av svensklärares attityder till och erfarenheter av grammatik	9
	2.5 En undersökning om klassläroarmetodik och svenskans beskrivning	14
	2.6 Inläring	20
3.	Metod och material	22
	3.1 Urval	22
	3.2 Datainsamlingsmetod	22
	3.3 Procedur/Genomförande	23
	3.4 Forskningsetiska principer	24
	3.4.1 Informationskravet	24
	3.4.2 Samtyckeskravet	24
	3.4.3 Konfidentialitetskravet	24
	3.4.4 Nyttjandekravet	25
4.	Upplägg	25
5.	Analys och diskussion	25
	5.1 Analys och diskussion av elevernas svar på enkätundersökningen	25
	5.2 Metoddiskussion	35
	5.3 Slutsats	36
6.	Sammanfattning	37
	Referenslista	
	Bilaga 1	

1. Inledning

Denna uppsats kommer att behandla grammatik och grammatikundervisning i svenskämnet. Vi vill med denna studie fördjupa våra kunskaper i elevers syn på grammatikundervisningen då detta kan vara till nytta för oss som blivande svensklärare eftersom vi kommer att vilja göra undervisningen så fruktbar som möjligt för våra elever. Vi upplever att det finns många olika synsätt på dagens grammatikundervisning vilket gör att vi finner det intressant att forska i detta ämne. Ytterligare en intresseaspekt är att vi vill få en inblick i elevernas tankar när det gäller grammatik samt om eleverna förstår varför de ska undervisas i grammatik.

1.1 Bakgrund

Skolverket (2011) menar att ”Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. [...] Att ha ett rikt och varierat språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts.” (*Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet* 2011:223). Syftet med ämnet svenska är enligt ovanstående källa att eleverna skall utveckla kunskaper i och om svenska språket. Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla sitt tal- och skriftspråk så att de kan lita på sin egen språkförmåga samt för att kunna uttrycka sig i olika sammanhang. Genom svenskundervisningen ska eleverna få möjlighet att utveckla sitt språk för att kunna kommunicera, lära och tänka. Eleverna ska genom undervisningen ges möjlighet att utveckla sina kunskaper om svenska språket, uppbyggnaden, dess normer, utveckling och historia samt om hur språkbruk varierar beroende på sociala sammanhang och medier.

Efter att ha studerat kursplanerna för årskurs 7 - 9 i ämnet svenska ser vi att begreppet grammatik inte förekommer. Därför är det intressant att ta reda på hur eleverna förhåller sig till begreppet grammatik. Vi finner i kursplanen att eleverna ska känna till ”språkets struktur med stavningsregler, skiljetecken, ordklasser och satsdelar.” (*Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet* 2011:227). Detta citat är det närmaste grammatik vi kommer i kursplanen för svenska i årskurs 7-9. I kursplanen är inte grammatik ett moment för sig utan det ingår i allt eftersom det har med språkets struktur att göra. Grammatiken finns integrerad i all annan svenskundervisning vilket vi finner är det bästa sättet för eleverna att lära sig grammatik på. Vi tolkar även ”kunskaper i och om svenska språket ” som en del i vilken grammatiken ingår.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna studie är att undersöka hur elever i en sjundeklass förhåller sig till grammatikundervisningen samt vad de tycker att lärarna kan göra för att förbättra undervisningen i grammatik. Genom studien kommer följande frågeställningar att vara vägledande:

- Hur förhåller sig eleverna, i en sjundeklass på en skola i södra Sverige, till grammatikundervisningen?
- Vad menar eleverna att lärarna kan göra för att förbättra grammatikundervisningen?

2. Forskningsbakgrund

I forskningsbakgrunden har vi valt ut de delar som är relevanta för studien. Vi har bland annat valt att ta med tidigare undersökningar som liknar vår studie, teorier som rör grammatikundervisning och inläring. Teorier om inläring finns med för att förstå elevernas syn på grammatik.

2.1 Den svenska grammatikens historia

Detta avsnitt är till hjälp för att förstå grammatikens ursprung och plats i den svenska skolan samt för att förstå dagens grammatikundervisning.

Enligt Nilsson (2000) bygger den traditionella grammatikens huvuddrag på romersk och grekisk lingvistik vad gäller terminologin och analysmetoderna. Den traditionella grammatiken avser här den grammatiska analys vilken innebär att man lär in namn på ordklasser, satsdelar och morfologiska kategorier. Den klassiska grammatiken behövdes för att möjliggöra läsningen av till exempel Homeros eftersom språket i detta verk starkt avvek från senare tiders grekiska. På samma sätt var det med det talade latinet som kommit att distansera sig från det skrivna latinet några århundraden efter Kristi födelse. Den som på den tiden skulle lära sig det latinska skriftspråket fick i princip lära sig ett främmande språk. För att man skulle kunna lära sig detta latinska skriftspråk behövdes en grammatik. Ovanstående författare menar att latinet kom att utvecklas till ett språk som användes i texter och högtidstal enligt fasta regler. På grund av latinets starka ställning kom språket att uppfattas som

synonymt med grammatik och skrivande. För de kyrkliga ledarna under medeltiden framstod latinet, med sina fasta regler, som det korrekta språket för att beskriva den sanna verkligheten.

Thavenius (1991) menar att man genom att lära sig ord och texter lärde in verkligheten och inte att språket var ett sätt att se på verkligheten. Med denna syn på språket är det inte konstigt att grammatikundervisningen fick en viktig plats i latinskolan. Till omkring mitten av 1800-talet var latinet skolans undervisnings- och umgängesspråk. Därför präglades också undervisningen av denna språksyn.

Thavenius (1981) skriver att omkring 100 f.Kr. tillkom det första grammatiska verket av den kände författaren Dionysos Thrax i Alexandria. Detta verk har spelat en betydande roll i grammatikens huvudområde i skolan. Ovanstående författare beskriver Dionysos Thrax modell för språk:

Det utmärkande för den är att ordet urskiljs som den grundläggande enheten och isoleras från sina kontexter. Orden kan analyseras på olika sätt; man kan dela upp dem i sina beståndsdelar bokstäverna resp språkljuden; man kan klassificera dem och dela upp dem i ordklasser; man kan se efter hur de böjs och ställa upp paradig för böjningen. (Thavenius, 1981:214)

Ovanstående författare menar att detta verk inte bara har påverkat språkundervisningens innehåll utan även metoderna eftersom de språkliga övningarna innebar inprägling av böjningsmönster.

Teleman (1997) menar att den svenska grammatiken i skolan har en lång tradition bakom sig. Redan på 1600-talet började man skriva svenska grammatikor. Det var dock först på 1800-talet som man började undervisa om grammatik. Grammatikböckerna var då skrivna efter gamla mönster och var påverkade av den latinska skolgrammatiken. Den allmänna grammatiken, vilken innebar att varje språk följde vissa tankemönster, utgjorde också en förebild för skolgrammatiken. Det gjordes många fascinerande upptäckter när den svenska grammatiska traditionen grundades. Den klassiska skolgrammatiken står sig i många avseenden än idag. Förekomsten av indelning i substantiv, adjektiv och verb återfinns säkert i alla grammatiska teorier.

Nilsson (2000) skriver att från mitten av 1800-talet kom modersmålsämnet att mer och mer ersätta latinet som undervisningsspråk. På så sätt fick modersmålet en starkare ställning och kom att överta latinets uppgifter och metoder. Grammatikundervisningen i modersmålet bygger på samma argument som latinskolans då modersmålsundervisningen tog

över latinundervisningens praktik och argument. Tre huvudargument har varit dominerande genom historien.

Det första argumentet är formbildningsargumentet som enligt Hertzberg (1990) är en teori som kan spåras till antiken. Inom formbildningen är formen det väsentliga medan innehållet sätts åt sidan. Det viktiga är att träna formen för sig innan man ger sig in på innehållet. Först skulle eleverna inpräglade de grammatiska formerna innan de fick ge sig i kast med läsning och skrivning. Man tänkte sig att man genom grammatiska studier kunde komma åt formens innersta väsen och på så vis även tänkandets väsen. Genom att studera grammatik utvecklade man förståndet. Tarschys (1955) menar att denna syn på språket betydde att grammatiken var skolans främsta bildningsmedel på grund av tanketräningens skull. Hertzberg (1990) anser att grammatikstudierna inte bara utvecklade förståndet utan även utbildade moraliskt goda människor. Formbildningstanken började vid 1800-talets mitt att kritiseras. Tarschys (1955) skriver att språkforskningens uppgift var att beskriva språket och inte att föreskriva normativa lagar.

Det andra huvudargumentet är främmandespråksargumentet. Nilsson (2000) menar att detta argument bygger på att grammatikundervisningen i modersmålet står till tjänst för undervisningen i främmande språk då den underlättar att tillägna sig ett nytt främmande språk. Här följer en sammanfattning av detta argument. Den filosofiska grammatiken som har sina rötter i Frankrike utgick ifrån att det finns en allmän grammatik som är gemensam för alla språk. Därför borde grammatiken läras in först i modersmålet.

Detta argument användes när latinet hos oss fick lämna plats för tyskan som var det första främmande språket. Synen på grammatikundervisningens uppgifter omvärderades delvis från 1900-talets början på grund av en förändrad språksituation. Enligt Tarschys (1955) började eleverna i läroverken med mindre utpräglat dialektuttal. Den större procenten kom från städerna, från familjer där deras föräldrar talade riksspråk och från folkskolor där ljudmetoden avslipat olikheterna. Man ansåg sig inte längre behöva ägna tid åt formlärens inpräglade och kunde istället lägga vikt vid satsanalys för de främmande språkens behov. Under 1800-talet diskuterades frågan i vilket ämne grammatikstudierna skulle bedrivas samt ifall de skulle fylla uppgiften när man lär in ett främmande språk. Man diskuterade om grammatikstudierna skulle bedrivas i modersmålet för att underlätta inläringen av latin. Thavenius (1991) skriver att grammatik ska läras in med hjälp av modersmålet ”för att göra vägen kortare till de gamla språken” (Thavenius, 1991:103).

Det tredje huvudargumentet menar Nilsson (2000) är språkriktighetsargumentet. Ett av skälen till att grammatikor skrevs var behovet av ett standardiserat språk. Det fanns

motsättningar språkvetare emellan när det gällde att beskriva språket och normera det. De som ville normera språket ville införa stränga regler där endast ett kunde vara rätt medan de andra tillät variation i språket. Unggrammatikernas tanke om att språket är i utveckling innebar att språkliga varianter måste accepteras.

Svenska akademiens språklära utkom 1836 och kritiserades av normivarna för att ”aldrig uttala, hvad som är rätt eller orätt, utan blott berätta huru man brukar” (Tarschys, 1955:59). Denna språklära kom att kritiseras även av språkforskarna vid samma tid eftersom den fungerade normerande och inte främjade vetenskaplig utveckling. Den normerande grammatiken framstod dock som nödvändig för att eleverna skulle kunna nå målet att behärska de korrekta formerna. Den historiska språkforskningen väckte intresse hos några debattörer som varnade för att språkvården inriktades mot purism. Detta skulle leda till ett avstånd mellan talspråk och skriftspråk. Under hela 1900-talet har talspråket och skriftspråket närmat sig varandra. Talet har ibland uppfattats som tillgjort genom sitt närmande till skriftspråket medan skriftspråket har närmat sig talspråket och blivit ledigare.

2.2 Vad är grammatik?

Boström (2004) menar precis som Chomsky (1959) att vi använder oss av grammatik när vi talar ett språk. Varje individ föds med ett språkanlag och en inre grammatik, som under våra första år utvecklas till ett automatiskt grammatiskt system. Språkljuden, orden och reglerna kombineras till nya yttranden och meningar som omfattar ett språks grammatik. Skillnader finns både i färdighet och medvetenhet när det gäller talarnas kompetenser, men utgångspunkten är densamma, grammatiken, som gör det möjligt att kommunicera med språket.

Strömqvist, S (1993) menar att grammatikbegreppet är vagt och kan preciseras på olika sätt. Han preciserar grammatik på följande sätt:

- (a) Grammatik är de regler och principer som styr hur man konstruerar ordformer och hur man kombinerar dessa till fraser och satser samt de motsvarande reglerna och principerna för hur man konstruerar betydelse.
- (b) Grammatik är beskrivning och eventuellt förklaring av (delar av) (a).
- (c) Grammatik är råd, föreskrifter, förbud o. dyl rörande hur man bör konstruera ordformer, fraser och satser, samt vad dessa former, fraser och satser bör betyda.

(Strömqvist, S 1993:24)

"Grammatik är regler för hur man använder orden och tecknen i ett språk på ett korrekt sätt."
(<http://www.ordklasser.se/grammatik.php>)

"Grammatik - konsten att rätt läsa och skriva, [...] som har avseende på bokstäver, språk och liknande', [...]regler för hur ett språks ord böjs och kombineras till ordgrupper och satser. Grammatik används dels om det system av regler som språkbrukarna har tillägnat sig och som styr deras språkliga aktivitet, dels om den gren av språkvetenskapen som studerar de grammatiska reglerna i mänskliga språk, dels också om beskrivningar av enskilda språks grammatiska system." (Ne.se)

"Grammatik är det regelsystem för språk som beskriver hur morfem (orddelar) kombineras för att bilda ord och dessa i sin tur kombineras för att skapa förståeliga satser och meningar. Ordet används dels om det underliggande regelsystem som varje talare av ett enskilt språk omedvetet eller medvetet lärt in, dels om den gren av språkvetenskapen som studerar hur sådana regelsystem är uppbyggda." (Wikipedia.se)

2.2.1 Allmänt om grammatik

Teleman (2001) skriver att vi kan betrakta vårt språk ur olika synvinklar. Ett av perspektiven är det fysiska vilket innebär att kommunikationen sker via två olika fysiska medier, som exempelvis vibrationer i luft när vi talar och ljusreflexer från en yta när vi skriver. Ytterligare ett perspektiv är det fysiologiska där den fysiska sidan av talet har skapats via processer i hjärnan och talapparaten som tolkas via hörselsystemet. Ett tredje perspektiv är det psykiska där hjärnaktiviteten bakom talandet, läsandet och lyssnandet studeras. Dessa mentala processer innebär att vi reagerar på något, minns något och kommer på nya tankar. Fjärde perspektivet är det sociala där språket ses som en interaktion mellan språkbrukarna. Vi kan med hjälp av språket förstå varandra, påverka varandra och reagera på varandras yttranden. Det femte och sista perspektivet är det idémässiga där språket kan betraktas som ett system av konventioner som "strukturer våra föreställningar och som möjliggör överföring av tankar från en språkbrukare till en annan." (Teleman, 2001:1)

De perspektiven på språket kan inte isoleras utan ska komplettera varandra. Språkbeskrivningen visar hur en företeelse ur ett visst perspektiv hänger samman med gestaltningarna ur de andra perspektiven. Våra språkliga meddelanden består av språkliga tecken som vart och ett består av en ljud- eller en bokstavskombination och ett innehåll i form

av en begreppslig betydelse. ”Språket slår en bro mellan de hörbara eller synliga uttrycken och det som språkbrukaren vill säga med dem.” (Teleman, 2001:2)

Teleman skriver vidare att barn som lär sig ett språk samspelar med andra människor och observerar uttrycken som förekommer i samtalet. Detta gör att barnet kommer fram till omedvetna regler för hur uttrycken är uppbyggda och hur man kan hitta på nya uttryck på det använda språket. Barnets grammatik växer därför fram ur mötet med andra. Teleman beskriver detta i fyra steg där det första är *förebild* vilket innebär att de andras yttranden fungerar som förebilder. De lagras som oanalyserade helheter hos barnet som vill tala och skriva på samma sätt. Det andra steget är *system* där inläraren iakttar vad som är regelbundet i förebilden och kommer fram till ett regelsystem, det vill säga ett lexikon och en grammatik som beskriver strukturen hos förebilden och som gör det möjligt att skapa nya yttranden efter samma principer. Det tredje steget är *process* vilket innebär att när inläraren vill säga något kan han använda de regelbundenheter som han analyserat fram ur förebilden, till exempel ord och förbindelser av ord. Efter behov kommer denne att kunna bilda längre yttranden med hjälp av de regler som han har hört. Vi har alla räknat ut vilka byggstenar man kan använda i yttranden och vilka grammatiska mönster som vi kan använda för att bilda längre yttranden. Denna kunskap är vår språkliga kompetens och den använder vi för kommunikation i olika situationer, det vill säga i vårt språkbruk. Det fjärde och sista steget är *resultat* där produktionen av yttranden ger resultat i en skriven eller talad text som sedan kan fungera som förebild för andra språkinlärare.

Tala, skriva, lyssna och läsa är kommunikativa aktiviteter som vid sidan av det språkburna tänkandet är de centrala sätten att använda språket menar Teleman (2001). Det finns icke-språkliga villkor som leder till avvikelser från systemets regler. Dessa kan vara trötthet, tidsbrist och minnesbegränsningar.

Ovanstående författare skriver att man kan skilja mellan den mentala grammatiken i språkbrukarnas hjärnor och den mentala grammatiken i form av en bok som exempelvis Svenska Akademiens grammatik. De grammatiska beskrivningarna som finns är ofullständiga avbildningar av den mentala grammatiken. Kunskapen om svenskans grammatik och om allmän grammatik har växt kraftigt under de senaste årtiondena, trots detta kan vi inte ge en fullständig och rättvis bild av hjärnans system av språkliga regler. Teleman menar att en hypotes är att människan har en medfödd språkförmåga. När barnen är små har de en förmåga att snabbt lära sig ett mänskligt språk. Grammatikens struktur är beroende av detta språkanlag som ”ställer upp de ramar inom vilka de enskilda språken kan röra sig.” (Teleman, 2001:4) Detta språkanlag bestämmer vilka grammatiska regelsystem och ljudsystem som är möjliga

att lära sig för en människa medan exponeringen av ett visst språk gör att barnet lär sig ett visst ljudsystem och en viss grammatik. Den universella grammatiken beskriver vilka grammatiker som är möjliga för vårt språk medan den språkspecifika grammatiken visar vilka möjligheter som finns i ett språk.

Teleman (2001) skiljer på deskriptiv och förklarande grammatik. Han menar att deskriptiv grammatik handlar om vilka yttranden som är möjliga i ett visst språk och i sin tur deras betydelse. En förklarande grammatik handlar om att hitta generella regelbundenheter i ett visst språk och härleda dessa ur universella språkliga principer eller ge dem andra motiveringar utifrån exempelvis sociala eller psykiska omständigheter. Det finns både inomspråkliga- och utomspråkliga förklaringar. En inomspråklig förklaring kopplar samman de olika strukturerna i språket till varandra och ger en beskrivning av dem kopplade till vår fakta om mänskliga språk i allmänhet. En utomspråklig förklaring kopplar samman språket till människans beteende och villkor. Det finns ingen skarp gräns mellan förklarande- och deskriptiv grammatik. Grammatiken måste istället formulera regler för bildningen av de möjliga yttrandena och deras tolkning. ”Den deskriptiva grammatikens regler kan därigenom ses som en slags beskrivning av regelbundenheten bakom språkets möjliga yttranden och därmed också som en förklaring till att de enskilda yttrandena är byggda som de är.” (Teleman, 2001:5)

Teleman (2001) skiljer också mellan den deskriptiva grammatiken som beskriver det förekommande språket och den normativa grammatiken som förelägger vilka uttryckssätt som borde användas. Den normativa grammatiken beskriver en önskad verklighet medan den deskriptiva grammatiken beskriver en objektiv verklighet. Svenska Akademiens grammatik är tänkt att vara en deskriptiv grammatik eftersom den inte vidareutvecklas av de normer som finns inom den svenska språkgemenskapen. Den visar inte heller prov på värderingar av olika uttryckssätt. Den ger istället möjlighet att förstå det normala språkbruket av svenska språkbruket.

2.2.2 Svenska akademiens grammatik

Svenska Akademiens grammatik (SAG) är den svenska standardgrammatiken. Den är avsedd för forskare, lärare, universitetsstuderande, professionella språkbrukare och den språkintresserade allmänheten. I denna ges en beskrivning av svenska språket i tal och skrift där tonvikten ligger på de gemensamma dragen och med hjälp av en traditionell terminologi och begreppsapparat. Svenska Akademiens grammatik består av fyra volymer (Svenska akademien).

Teleman (2001) skriver att det är den nutida svenskan som Svenska Akademiens grammatik beskriver och det är denna svenskan som har dominerat under andra hälften av 1900-

talet. Svenska Akademiens grammatik är skriven inom den traditionella skolgrammatiken ram. Ett flertal traditionella begrepp återfinns i nästan alla moderna teorivarianter eftersom begreppen är så grundläggande. Fördelen med traditionell grammatik är att den kan tjäna som ett redskap för grammatikanvändare med olika förutsättningar och intressen. Svenska Akademiens grammatik bygger på resultat från den rika forskning som gjorts under det senaste halvsekleet inom det svenska språkets grammatik. Man har också kunnat utnyttja undersökningar av de nordiska systerspråkens grammatikor.

Svenska Akademiens grammatik är deskriptiv vilket innebär att när den ger förklaringar sker detta genom att den ger regler som beskriver hur svenskans möjliga meningar är konstruerade. Denna grammatik är inte en resonerande grammatik men trots detta vill den ge fakta som kan vara viktig för valet mellan olika sätt att förklara och beskriva grammatikens konstruktioner. Svenska Akademiens grammatik är beskrivande och inte föreskrivande vilket innebär att den inte rekommenderar ett språkbruk framför ett annat. Den kan däremot ha en viktig roll i språkvården eftersom den pekar på fler omständigheter att beakta innan ett uttryckssätt överlämnas på bekostnad av ett annat.

2.2.3 Olika aspekter på grammatikundervisning

Strömquist Göran (1993) menar att man inte bör isolera grammatiken från övrig svenskundervisning utan istället visa hur den förenas med delar av språket. Vidare menar han att grammatiken bör användas som ett analytiskt verktyg för att beskriva delar av språket. Ejeman och Molloy (1997) anser också att utvecklingen av språket bör ske i naturliga sammanhang, vilket innebär att grammatik inte ska isoleras från övriga moment i svenskundervisningen. Vidare menar Ejeman och Molloy att grammatikmomentet i svenskundervisningen ingår i fyra inslag i språkstudier. Dessa fyra inslag består i språkstruktur, språkvariation, språkriktighet (språknorm) samt språkutveckling.

Boström och Josefsson (2006) menar att grammatikundervisningen kan läggas upp systematiskt eller fragmentariskt, den kan vara induktiv eller deduktiv och baseras på elevaktivitet eller lärarföreläsning. Deduktiv grammatikundervisning innebär att eleven får ett mönster som den ska lösa ett grammatikproblem med medan en induktiv grammatikundervisning innebär att eleven får arbeta med grammatiken och själv hitta mönster. Fragmentarisk undervisning ger i bästa fall idéer och inspiration till eleverna men i värsta fall förvirrar den dem och kanske skapar motstånd till momentet. Systematisk undervisning kan bidra till lärande i skolans kontext.

Ejeman och Molloy (1997) menar att det finns olika metoder för grammatikundervisning och metoderna är beroende av vilken lärare som undervisar. Det finns dels den induktiva metoden som innebär att eleven själv får försöka komma på en regel utifrån exempel som läraren gett och dels den deduktiva metoden där eleven får tillämpa en regel som läraren ger denne. Den metod som är vanligast och mest förekommande i läroböcker för grundskolan är den syntetiska metoden. Denna metod innebär att eleven själv får ”konstruktivt bygga ett innehåll i en sats eller mening, där ett substantiv ska fungera som subjekt, ett adjektiv som attribut och ett verb vara predikat” (Ejeman & Molloy, 1997:176). Det är vanligt att eleven får arbeta med uppgifter där det ska fyllas i till exempel rätt ordklass eller satsdel. Ovanstående författare menar att denna metod är relativt formell och stel men trots detta den mest förekommande i läroböcker idag.

Svedner (1999) menar att grammatiken borde integreras i den övriga undervisningen och att arbetet inte får bli ensidigt, analytiskt-deskriptivt utan bör vara kreativt. Han menar även att man i grammatikstudiet bör skilja mellan inläring och användning och betona användningen. Man bör även så mycket som möjligt använda ett autentiskt språk då man studerar språkliga företeelser eftersom det har med användningskravet att göra. Vidare skriver Svedner (1999) att inläringen innebär att eleverna ska lära sig känna igen olika företeelser och termerna som används om dem. Det är viktigt att eleverna ska ges verkliga kunskaper om språket och att arbetet med detta ska vara kreativt och språkproducerande.

Caroline Liberg, chef för utbildningsvetenskapliga fakulteten vid Uppsala universitet anser att grammatik är ett viktigt verktyg. Hon menar vidare att grammatikundervisningen är jätteviktig. Hon tillägger även att det inte behöver vara tråkigt. Forskning visar att skolorna som lyckas bäst med läs- och skrivundervisning är de som har en balans med formalism, det vill säga grammatik, och funktion, vad texterna ska användas till. Vid denna balans kan eleverna bli aktiva deltagare i arbetet med att återskapa mening och kunskap ur läroböckerna. Hon skriver om grammatik i en vid bemärkelse och inte bara om en satsanalys. Hon anser att grammatikundervisning handlar om att ge eleverna formella verktyg för att själva kunna skriva verkningsfulla texter och kunna använda sig av andra texter. (Forskning.se)

2.3 Argument för grammatikundervisningen

Teleman (1991) menar att en rätt bedriven grammatikundervisning kan öppna elevens ögon för språkets uttryckssida. De språkliga formuleringarna kan synliggöras särskilt i den fas av skrivandet då man reviderar den första versionen av sin text. Teleman (2001) menar även att

grammatisk kunskap kan vara nyttig på två sätt. Grammatiken kan ge kunskap och insikter om oss själva som språkvarerter samt tjäna som redskap för att nå andra mål. Språkanvändningen och språkförmågan är karaktäristisk för människan som art. Grammatiken är en central del av språkanvändningen och därför är den också ett centralt kunskapsområde. Grammatiken över svenska språket kan ses som ett exempel på hur vårt mänskliga språk är uppbyggt. På så sätt kan vi också förstå den universella grammatiken. Språkets grammatik bidrar till insikter om oss själva som språkvarerter.

Inom språkpsykologin finns grammatiska beskrivningar som visar vilka strukturer som är möjliga när människor vill läsa, tala och skriva. Grammatiken är även nyttig som redskap, den är ett redskap för alla som författar ordböcker eftersom den ger nyttig information för språklig standardisering av stavning, ordförråd och så vidare. Den är även ett redskap för språkforskning i till exempel språkpsykologi och språksociologi. Viktigast är grammatiken som redskap vid studiet av ett nytt språk eftersom förmåga till grammatisk jämförelse mellan modersmål och det främmande språket är en viktig tillgång när man lär sig ett främmande språk. Teleman (1997) menar att ingen lärare borde bedriva grammatikundervisning i skolan om den inte helhjärtat bekänner sig till de två skälen som ovan nämnts.

Nilsson (2000) skriver i avsnittet ”Varför grammatik?” att grammatiken beskriver språket. Han menar att vi måste ha olika termer för att beskriva språkliga företeelser. I vårt språk har vi ett oerhört stort antal ord och man har delat in dem i olika ordklasser för att lättare överblicka dem. Man har då tänkt på vad ordet betyder, vilken skepnad det kan anta och hur det fungerar tillsammans med andra ord. Vidare skriver Nilsson (2000) att grammatiken talar om vad som är rätt och fel i språket. Under detta avsnitt diskuteras språkriktigheten och beskrivningen av modersmålsämnet när det infördes under 1800 - talet. Här återkommer vi till språkriktighetsargumentet som diskuteras av Tarschys i det tidigare avsnittet 2.1 Grammatikens historia.

Ytterligare ett argument för varför man ska lära sig grammatik är att grammatik behövs för att man ska kunna skriva medvetet och för att man ska kunna diskutera språk och stil i litteraturen. Falkenland (1995) menar att eleverna ska få lov att experimentera och utveckla sitt eget språk först när de har erövat standardspråkets skriftspråksnormer. Barn utvecklas och lär sig sitt språk i sociala sammanhang och genom interaktion med sin omgivning. Detta betyder att de utvecklar flera språkliga kompetenser samtidigt. Vi måste betrakta skriftspråsutvecklingen på samma sätt. Eftersom barn och ungdomar läser noveller, sagor, berättelser, serietidningar samt andra texttyper måste de få utveckla de texttypiska konventioner som finns i de olika texterna. För att eleverna ska kunna analysera egna och

andras texter behöver de kunskaper ifrån litteraturteorin, från textlingvistik, från stilistiken men även ifrån grammatiken.

Teleman (1997) menar att sann grammatik är intressant och lättbegripligt eftersom den överensstämmer med den språkliga verkligheten och vad vi som språkbrukare omedvetet redan kan. Teleman (2001) skriver att språkliga yttranden både har en uttrycks och en innehållssida. Språkvetenskapen redogör för vilka uttryck man kan bygga upp och binda ihop med ett innehåll. Grammatiken ska fånga kombinationen av dessa två sidor hos yttranden.

Vidare påpekar Teleman att vi när vi använder språk menar vi något med det vilket innebär att vi utför språkhandlingar. Detta innebär också att vi själva tar ansvar för vad vi påstår eller säger. För att våra språkhandlingar ska uppfattas som vettiga behöver uttrycket vara korrekt och språkhandlingen måste uppfylla villkoren som gäller för respektive språkhandling. En grammatisk mening, huvudsats eller bisats, uttrycker en språkhandling. Om man bortser från språkhandlingsbetydelsen i en sats så återstår satsens beskrivande innehåll. Om språket inte är grammatiskt korrekt kan en sats få olika betydelser eftersom varje ord har ett innehåll.

2.4 En undersökning av svensklärares attityder till och erfarenheter av grammatik

Bengt Brodow (2000) har i boken *Retoriken kring grammatiken* gjort en undersökning som heter ”En undersökning av svensklärares attityder till och erfarenheter av grammatikundervisning”. Detta är en studie som ligger nära vår egen studie och därför kommer den att presenteras utförligt. Studien behandlar grammatikundervisning ur ett didaktiskt perspektiv. Studien utfördes under 1996. Brodow intervjuade sammanlagt 32 lärare, 10 på högstadiet och 22 i gymnasiet för att få reda på deras attityder till och erfarenheter av grammatikundervisning. Åldrarna, deras yrkeserfarenhet samt ämnesinriktning varierade bland de deltagande lärarna. Skolorna som intervjuerna utfördes på var placerade i södra och mellersta Sverige. Intervjuerna som tog 40-60 minuter bandades och skrevs därefter ut. Brodows resultat ifrån intervjuerna redovisas i form av citat från transkriptionerna. Därefter sammanfattar och redogör han för dem i löpande text. I studien förekommer jämförelser mellan grundskolelärares och gymnasielärares svar.

I Brodows undersökning värderas lärarnas grammatikkunskaper. Han upptäcker att de flesta av lärarna har en positiv värdering av kunskaper i grammatik. Det förekommer däremot några få som menar att grammatiska termer samt formaliserande termer inte är nödvändiga för att kunna

utveckla ett språk eller samtala om språk. Nedan följer en lista gjord av Brodow där han systematiserar svaren efter olika aspekter:

1. Värde för inläring av främmande språk
2. Värde som metaspråk, alltså att ha bekväma termer för att tala om språk, både vid inläring av främmande språk och vid diskussion av t.ex. elevtexter
3. Värde för elevernas språkutveckling, framför allt skrivandet
4. ”Formalbildningsvärde”, dvs. en hjälp att t.ex. utveckla ett logiskt och abstrakt tänkande
5. Värde som allmänbildning
6. Underhållningsvärde (Brodow, 2000:73)

Brodow menar dock att det kan vara svårt att skilja på de olika värdena. Han menar även att det finns en problematik där det ibland är oklart om lärarna syftar på den teoretiska behärsningen av språkets struktur eller den praktiska. Detta har bidragit till att han i dessa fall har gjort sin egen tolkning av svaren. En av frågorna som han ställer till grundskollärarna är ”vilka grammatiska kunskaper bör eleverna på ditt stadium ha?” (Brodow, 2000:77). De flesta av lärarna svarar att de bör ha lärt sig alla ordklasserna samt kunna dela upp en sats i subjekt och predikat. Om de kan analysera fram objekten och predikatsfyllnad är det en fördel för dem. Vissa av lärarna menar även att man måste individualisera undervisningen eftersom alla har olika förutsättningar och behov. Trots detta menar de att vissa baskunskaper är bra att ha, som exempelvis ordklasserna.

I sammanfattningen av svaren på frågan som presenterades ovan anser han att ambitionerna hos grundskolelärarna är höga och att de ofta når ganska långt. Brodow har även en intervjufråga där den personliga bakgrunden hos lärarna spelar roll för hur de fått sina grammatikkunskaper och grammatikmetodik samt även hur deras tidigare erfarenheter har påverkat deras praxis och attityder. De flesta lärarna ser inte en koppling mellan tidigare erfarenheter och attityder. Däremot menar några av lärarna att de lättare kan motivera eleverna i grammatikundervisningen tack vare sina egna positiva upplevelser. I intervjun vill Brodow även ta reda på hur lärarna ser på grammatik och undervisningsmetoder. Många av lärarna anser att de fått reducera tiden för grammatikundervisning på grund av faktorer såsom större motstånd från eleverna, minskad undervisningstid men framför allt för att man värderar andra moment inom svenskämnet som viktigare. Vissa har tagit sig an ett individualiserat perspektiv på undervisningen där alla inte måste kunna lika mycket utan där förmåga och behov får styra över generella kunskaper. Några av lärarna menar även att man kan arbeta med grammatik integrerat med andra

ämnescmoment, som exempelvis textproduktion, istället för att arbeta med det som ett separat moment.

Därefter går Brodow över till att fråga lärarna hur de motiverar värdet av grammatikkunskaper för eleverna. Den mest förekommande motiveringen är att det är en fördel att kunna när man ska lära sig ett främmande språk. Det verkar även vara det mest accepterade argumentet hos eleverna eftersom det är ett exempel på hur man kan ha nytta av det. Några lärare menar att grammatikkunskaper bidrar till språkutveckling med inriktning på skrivning samtidigt som andra föredrar allmänbildningsresonemanget.

Följande redogörelse rör frågan om elevattityder och föräldraförväntningar ur ett lärarperspektiv. I resultaten fanns en tydlig skillnad mellan förhandsattityder och de attityder som synliggjordes under lektionstillfället eller genom utvärderingar. Med förhandsattityder menas elevernas tidigare erfarenheter. Många lärare tror att eleverna anser att grammatik är ett viktigt moment i svenskämnet. De kan dock inte motivera varför utan menar att eleverna refererar till grammatiken som riktig svenska. Lärarna trycker på vikten av att vara målinriktad och menar att eleverna ska veta varför och när de kan ha nytta av sina kunskaper.

Brodow berör även ”den svåra grammatiken” (Brodow, 2000:105) där han diskuterar hinder för inläring av grammatik. Dessa hinder kan sammanfattas i tre kategorier: abstraktionsgraden, termrikedomen och blockeringar mot inläring. I studien menade hälften av intervjudeltagarna att svårigheten med abstraktionsgraden oftast beror på att eleverna inte är mogna för teoretiskt tänkande eftersom de då har svårt att se ett helhetsperspektiv. De flesta lärarna menar att svårigheterna skulle minska om man begränsade antalet använda termer och bara lärde ut ett fåtal begrepp som behärskades innan man förde in nya termer. Blockeringen mot inläring gör att eleverna låser fast vid att tro att grammatik är omöjlig att lära sig.

De flesta av de intervjuade lärare har språk som sitt andra ämne. Detta gör att erfarenheterna och attityderna skiljer sig dem emellan. Det framkommer att de lärare som undervisar i enbart svenska ofta överlämnar ansvaret för grammatikundervisningen åt språklärarna. De elever som studerar ett främmande språk är mer motiverade att läsa grammatik då nyttoaspekten blir tydligare. Under rubriken ”tidsåtgång, uppläggning och integration” (Brodow, 2000:117) ställer Brodow frågor om hur stor del av svenskämnet som går åt till grammatikundervisning samt hur de lägger upp sin grammatikundervisning och hur fördelningen ser ut. Frågan om tidsåtgången gav varierande svar men de flesta grundskolelärarna var överens om att elevernas behov styr uppläggningsen.

När Brodow undersöker lärarnas metoder vid klassrumsarbete med grammatik inser han att alla tillämpar liknande metoder. Det vanligaste är att lärarna plockar övningsmaterial ur

läromedel. Det finns en uppfattning bland lärarna att läromedlen framställer grammatiken som tråkig. Några lärare anser också att läromedlen innehåller för stor del teori och för lite praktiska övningar. Lärarna rekommenderar korta men koncisa grammatiksekvenser istället för långa och omfattande då det kan skrämja eleverna eftersom det blir för många termer.

Slutligen redogör Brodow för sin egen syn på grammatikundervisning i svenska. Han skiljer på den praktiska språkförmågan och den formella strukturen som finns i skolundervisningen. Han påstår att eleverna behöver en grundförståelse för termer och begrepp men att begreppen fastnar bäst när eleverna får använda dem i kontakt med språket. Brodow menar att det är viktigt att vi motiverar och engagerar eleverna i språkanvändningen. Han skiljer den traditionella grammatiken, vars språk står representerat i läromedlen, från det språk som eleverna faktiskt använder sig av. Han poängterar att det är viktigt att eleverna får jobba med sina egna texter, både muntligt och skriftligt men även med material såsom tidningstexter och skönlitteratur. Han förespråkar ett induktivt arbetssätt som innebär att eleverna får pröva sig fram på egen hand med hjälp av vägledning från läraren. Ett exempel på detta kan vara att eleverna med utgångspunkt från exempelsatser får hitta den grammatiska regeln.

Skillnaden mellan vår studie och Brodows är att vi har valt att ta reda på hur eleverna ser på grammatikundervisningen. Trots att Brodow har diskuterat elevernas attityder till grammatikundervisning så är det endast utifrån ett lärarperspektiv. Vi intresserar oss för elevernas synsätt när det gäller grammatik.

2.5 En undersökning om klasslärometodik och svenskans beskrivning

Göran Strömqvist är högskoleadjunkt i mellanstadiets metodik i lärarutbildningen i Mölndal och har gjort en studie där syftet är att ta reda på vad eleverna menar med grammatik. I studien ingick 554 mellanstadieelever. Klasserna var spridda på skolor i olika områden i Göteborg och Mölndals kommuner. Eleverna kommer ifrån villa- och höghusområden, ut- och inflyttningsområden, invandrarglesa- och invandrartäta områden. Resultatet visar att det är vanligt med grammatikundervisning i klasserna. Strömqvist, G (1993) menar att cirka 80 procent av eleverna svarade att grammatikundervisningen i skolan är viktig men enbart en tredjedel av dem ansåg att grammatik är intressant. Elevernas svar visade på grammatisk medvetenhet och prov på god logik. I en fråga fick eleverna svara på vad de menade med grammatik. Här varierade svaren men de flesta visste att det handlade om ”ordböjning”, ”Språkets kugghjul”, ”presens och andra konstiga grejor” samt ”när man pratar om språk”. Eleverna motiverar vikten av grammatik på följande sätt ”viktigt att veta hur språket är uppbyggt”, ”för att lära sig andra språk”, ”annars kan man inte läsa

och skriva ordentligt”, ”annars skulle alla prata helt olika”, ”det är roligt” och ”bra att veta när man blir vuxen.”

Vidare skriver Strömquist, G (1993) att den tredjedelen som ansåg att grammatik är intressant motiverar det på följande sätt ” man lär sig nya saker”, ”bra om man åker utomlands” och ”man behöver det när man lär sig ett nytt språk.” 156 av deltagarna vilket motsvarar 28 procent menar att grammatik inte är viktigt och menar istället att det är ”tråkigt”, ”svårt”, ”meningslöst”, ”tjatigt”, ”långgrandigt” och ”fattar ingenting.” De elever som svarat ”vet ej” på frågan om det är viktigt med grammatik formulerar sig på följande sätt ”inte så roligt”, ”förstår inte riktigt”, ”vi har inte haft så mycket grammatik än” och ”vår lärare har inte förklarat det än.”

2.6 Inläring

Tornberg (2000) menar att vår kunskap är personligt färgad liksom de sätt vilka vi tar in ny information på samt bearbetar och förankrar. En inlärningsstil anses ofta vara svår att ändra på eftersom den med andra ord är ett uttryck för individens hela personlighet. Man kan däremot låta inläraren medvetet använda sin inlärningsstil genom att utforska den. Reid (1987) undersökte inlärningsstilar och kom fram till fyra inlärningspreferenser. Den första är det visuella lärandet som sker genom exempelvis läsning av texter och kartor. Den andra inlärningspreferensen är det auditiva lärandet som innebär att man genom att lyssna på föreläsningar eller bandat material lär sig. Den tredje preferensen är det kinestetiska lärandet där man lär sig genom exempelvis aktiviteter som är förknippade med kroppsrörelser. Den fjärde och sista preferensen är det taktila lärandet som innebär att man genom beröring och egna experiment lär sig.

Vygotskij (1981) hävdar att barn utvecklas i samspel med sin omvärld både socialt, språkligt och intellektuellt. Han hävdar att imitation av vuxna i sociala sammanhang hjälper barnets intellektuella utveckling. Piaget (1973) menar däremot att barnens språk är ett tecken på att tänkandet redan skett. Han menar att barnets språk utvecklas från lättare till svårare kategorier och strukturer i språket. Han liknar barnets förståelse av verkligheten vid ett schema. Barnen kan inte uttrycka sig språkligt om de inte förstått ett förhållande i verkligheten. På detta sätt blir tänkandet en förutsättning för språkinläring. Vygotskij hävdade att språket är ett verktyg för tänkandet vilket gör att dessa två samverkar med varandra. Vid problemlösningssituationer används språket som ett stöd för tänkandet.

När det gäller själva synen på lärande menar Piaget att kunskapen utvecklas inom individen och genom tänkande, medan Vygotskij menar att kunskapen utvecklas i samspel med omgivningen genom språket. Dessa två perspektiv behöver inte utesluta varandra

utan kan snarare kompletteras i synen på hur man utvecklar sin inre kunskap. Piaget hävdade vidare att barnets kognitiva utveckling skedde i olika stadier oberoende av vuxna. Vygotskij däremot visade på den vuxnes och lärarens betydelse för denna utveckling hos barnet och menade att interaktionen mellan barn och vuxen hjälpte utvecklingen.

Enligt Tornberg (2000) menar behavioristerna att barns språkinlärning sker via vanebildning och imitation. Barn bildar språkliga vanor genom att imitera de ljud och språkliga mönster som de hör. Dessa språkliga vanor bildar så småningom ett korrekt språkbruk. Konsekvensen av denna syn på språket blir att kvaliteten och kvantiteten är avgörande hos det språk som barnet hör och har förmåga att utveckla. Chomsky (1959) hävdar dock att den behavioristiska teorin brister i att förklara faktumet att barn oftast lär sig modersmålet perfekt även om det finns en mängd språkliga brister i omgivningen. Bristerna är till exempel felsägningar, ofullständiga meningar och när en talare påbörjar ett yttrande men byter struktur under talets gång. Barn har dessutom förmågan att bilda grammatiskt korrekta satser även om de inte hört dem tidigare.

Chomsky skiljer vidare på den infödde talarens kompetens och performans. ”Med kompetens avses bl.a. förmågan att avgöra vilka satser i modersmålet som är grammatiskt korrekta och vilka som inte är det t.ex. när det gäller ordföljd - en förmåga som emellertid inte hindrar en talare från att i sin egen språkanvändning (performansen) göra sig skyldig till många brott mot korrekthetsreglerna.” (Tornberg, 2000:58) Chomsky menar att barn kan lära sig kompetensen trots att omgivningen brister i performans. Detta innebär att språkinlärning styrs av andra faktorer än imitation. Han menar istället att förmågan att lära sig språk är medfödd och att språket utvecklas som en biologisk funktion som till exempel att lära sig gå. Enligt denna typ av språkinlärning upptäcker barnet hur universella principer tillämpas i sin egen språkanvändning.

Pinker (1995) anser att barn skapar språket själva. Man har kunnat se att människor med olika härkomst och olika modersmål har kunnat kommunicera med varandra i en ny språkomgivning. Detta var möjligt eftersom de skapade ett slags blandspråk, ett pidginspråk för att kunna kommunicera över språkgränserna. Ett exempel på detta är slavarbetarna i USA som skapade ett pidginspråk av ord och fraser från slavägarnas språk men med lite grammatik. Slavarnas barn kunde därefter tillföra pidginspråket den komplexa grammatik som fattades och skapade på detta sätt ett nytt fungerande modersmål, ett kreolespråk.

Språkutvecklingen tycks därför ske oberoende av den språkliga förlagan. Pinker menar att man har en språkinstinkt som gör att barnet skapar sig språket utifrån universella principer. Vid en bristfällig språklig förlaga kan barnet förbättra språket självt.

3. Metod och material

Uppsatsen grundar sig dels på litteratur om grammatik och dels på en enkätundersökning där syftet är att belysa elevers förhållningssätt till svensk grammatik.

3.1 Urval

I denna studie har vi valt att genomföra en enkätundersökning för att uppnå vårt syfte. Vi har valt att utföra enkätstudien på högstadiet i en årskurs 7 eftersom det är på denna nivå man mer metodiskt börjar undervisa i grammatik och eftersom det är på högstadiet som vi vill jobba i framtiden.

Valet av klass till enkätstudien gjordes av en före detta handledare till oss båda då vi mejlade henne och frågade om det fanns möjlighet att utföra en enkätundersökning i någon av hennes klasser. Vi är på så sätt bekanta med skolan såväl som personalen, dock inte med eleverna i denna klass. Klassen består av 17 elever, av dessa deltog 14 elever vid enkätundersökningen varav åtta var pojkar och sex var flickor. Det fanns ett bortfall på tre elever som berodde på sjukdom och modersmålsundervisning.

Skolan är belägen i en mindre stad i södra delen av Sverige. Skolan är en högstadieskola med tre klasser i varje årskurs och sammanlagt cirka 220 elever. Eleverna kommer från olika delar av staden. Det är en mångkulturell skola vilket innebär att det finns elever med olika etnicitet. Skolan ligger i ett invandrartätt område där bebyggelsen består mest av höghus.

3.2 Datainsamlingsmetod

Syftet med enkäten är att få reda på hur elever ställer sig till svensk grammatik och hur de tror att grammatikundervisningen kan förbättras. En anledning till att vi har valt att göra en enkätundersökning framför en intervju är att enkätundersökningar är en bra metod att använda sig av när ett större antal röster ska höras menar Björndal (2005). Ytterligare en anledning är

att eleverna får längre tid på sig att fundera över sina svar i en enkätstudie än vad de hade haft vid en intervju, då de hade kunnat känna sig pressade av den som intervjuar. Vidare skulle vi vid en intervju kunna påverka elevernas svar genom följdfrågor som inte är planerade samt att de kanske hade svarat vad de tror att vi vill höra. Enkätundersökningar ger breda svar vilket är en fördel för oss men en nackdel är att informationen kan vara ytlig och att vi inte kan ställa en följdfråga till elevernas svar.

Enkätfrågorna föregås av en introducerande text där vi presenterar oss själva, syftet med studien samt att eleverna kommer att vara anonyma. Vi påpekar även att deras svar är av värde för oss eftersom studien kommer att bygga på dessa. Innan enkätfrågorna finns även en bakgrundsfråga om kön. Enkäten innehåller 5 frågor där fråga 1,3,4 och 5 är öppna frågor medan fråga 2 innefattar en skala på 1-5 där eleverna ska markera vad de anser om grammatik utifrån kategorierna ”tråkigt-roligt”, ”oviktigt-viktigt” samt ”svårt-lätt” (se bilaga 1). Enkäten innehåller alltså både strukturerade svarsalternativ samt öppna frågor där eleverna kan markera sina åsikter. De öppna frågorna ger en överblick av elevernas värdering av grammatikens roll i svenskundervisningen.

Frågekonstruktionen är anpassad till elevernas ålder. Johansson & Svedner (2001) menar att man bör hålla sig till att endast fråga om en sak i taget, vilket vi gör för att underlätta för eleverna samt för att de inte ska blanda ihop svaren. Ovanstående källa menar vidare att frågeformuleringarna ska vara korta och bestå av högst 20 ord vilket vi också håller oss till.

3.3 Procedur/Genomförande

Vi började med att mejla en handledare som vi båda tidigare haft verksamhetsförlagd utbildning hos. Detta gjorde vi då vi hoppades att hon kunde ställa upp och hjälpa oss. Dessutom gjordes detta för att spara tid. I mejlet framgick tydligt vad vi skulle göra för studie och vad syftet var. Vi hade också en önskan om att göra enkätundersökningen i en klass från årskurs 7-9.

Vi var själva på plats och delade ut enkäterna till eleverna. Detta gjorde att vi fick in alla enkäterna på en gång och kunde därefter börja med sammanställningen av svaren omgående. Vi började med att läsa igenom svaren och bilda oss en uppfattning om hur vi skulle presentera resultatet. Vi valde att presentera svaren på fråga 1,3,4 och 5 i tabeller där vi citerar elevernas svar. Eftersom vissa svar var återkommande valde vi att endast presentera dem en gång. Fråga 2 bestod av en skala från ett till och med fem där eleverna skulle ringa in

en siffra som stämde överrens med vad de själva ansåg om grammatik. Eftersom det fanns tre olika kategorier (tråkigt -roligt, oviktigt -viktigt, svårt -lätt) med fem svar i varje valde vi att presentera svaren i tre olika cirkeldiagram. Vi har använt oss av den hermeneutiska metoden när vi sammanställt enkäterna då vi har försökt sammanjämka vår egen föreställningsvärld med den som är aktuell för de som blir undersökta.

3.4 Forskningsetiska principer

Vi har följt de forskningsetiska principerna i humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning som är antagna av Humanistisksamhällsvetenskapliga forskningsrådet i mars 1990.

3.4.1 Informationskravet

Vi har informerat de av forskningen berörda om den aktuella forskningsuppgiftens syfte. Vi har följt reglerna som innebär att vi som forskare skall informera uppgiftslämnare och undersökningsdeltagare om deras uppgift i projektet och vilka villkor som gäller för deras deltagande. De har upplysts om att deltagandet är frivilligt och om att de har rätt att avbryta sin medverkan. De har även fått all den information om undersökningen som rimligen kan tänkas påverka deras villighet att delta.

3.4.2 Samtyckeskravet

Deltagarna i undersökningen har rätten att själva bestämma över sin medverkan. Vi har inhämtat uppgiftslämnares och undersökningsdeltagares samtycke. Deltagarna är under 15 år men eftersom undersökningen inte är av etiskt känslig karaktär så behövs inte förälders eller vårdnadshavares samtycke.

3.4.3 Konfidentialitetskravet

Uppgifterna om alla ingående personer i undersökningen har största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem. Frågan om konfidentialitet har ett nära samband med frågan om offentlighet och sekretess.

All personal i forskningsprojekt som omfattar användning av etiskt känsliga uppgifter om enskilda, identifierbara personer bör underteckna en förbindelse om tystnadsplikt beträffande sådana uppgifter. Eftersom vi inte har några etiskt känsliga uppgifter om enskilda personer har vi inte heller skrivit en förbindelse om tystnadsplikt.

3.4.4 Nyttjandekravet

De insamlade uppgifterna om enskilda personer har endast använts för forskningsändamål. Dessa uppgifter får inte användas eller utlånas för kommersiellt bruk eller andra icke vetenskapliga syften. Dessa personuppgifter för forskningsändamål får endast doneras eller utlånas till andra forskare som ikläder sig de förpliktelser mot uppgiftslämnarna och försökspersonerna som de tidigare forskarna av det insamlade materialet utlovat.

4. Upplägg

I analys och diskussion kommer vi att presentera elevernas svar från enkätundersökningen. Detta kommer att göras med en fråga i taget. Elevsvaren kommer att presenteras i tabeller och cirkeldiagram där elevernas svar kommer att citeras ordagrant. Efter att varje fråga och elevsvar presenterats följer en diskussion kopplad till relevant tidigare forskning. Vidare i diskussionen lyfts väsentliga delar fram som relaterar till studiens syfte och frågeställningar.

Efter analys och diskussion följer en metoddiskussion där vi valt att presentera forskningsprocessen och de delar som vi upplevt som problematiska. Här presenterar vi även andra aspekter än de vi tagit med i vår studie och ger förslag på vidare forskning inom ämnet.

5. Analys och diskussion

5.1 Analys och diskussion av elevernas svar på enkätundersökningen

Nedan följer elevernas svar på enkätundersökningen följt av en tillhörande diskussion där vi kopplar svaren till tidigare forskning för att kunna svara på våra frågeställningar.

Fråga 1. Vad tänker du på när du hör ordet grammatik?

Eleverna svarade att de tänker på:

”ord”
”regler hur man böjer orden”
”adjektiv, substantiv, verb”
”svenska, engelska”
”engelska och tyska”
”spanska”
”matte”
”att det är roligt”
”tråkigt och verb”
”regler man måste kunna om tilexempel matte, engelska, svenska”
”tråkit och matte”
”att det är lätt”

Vi kan härmed konstatera att svaren skiljer sig åt men att de flesta av eleverna har förstått innebörden av begreppet grammatik. Elevernas svar ligger nära Göran Strömqvists (1993) benämning av grammatikbegreppet: ”Grammatik är de regler och principer som styr hur man konstruerar ordformer och hur man kombinerar dessa till fraser och satser samt de motsvarande reglerna och principerna för hur man konstruerar betydelse.” Elevernas svar sammanfaller även med ytterligare en begreppsbenämning av grammatik som innebär att ”Grammatik är regler för hur man använder orden och tecknen i ett språk på ett korrekt sätt.” (<http://www.ordklasser.se/grammatik.php>) Detta tyder på att eleverna har blivit undervisade i grammatik och att de vet varför grammatikundervisningen är viktig i skolan.

Några av eleverna valde även att värdera huruvida grammatikundervisningen är rolig eller tråkig. Detta påvisar att eleverna när de tänker på grammatik kopplar det till hur de har upplevt grammatikundervisningen. En av eleverna svarade att hen tänker på grammatikundervisningen som ”tråkigt och verb”, detta skulle kunna bero på en negativ upplevelse när det gäller genomgången av verb. Det kan också bero på att eleven inte ser nyttoaspekten i att kunna de olika verben och därför tycker att det är tråkigt.

Tre av eleverna svarade att de tänkte på matte när de hör ordet grammatik. Detta blev vi till en början lite konfundersamma över då vi inte förväntade oss detta svar. Vi tolkar detta dock som att eleverna ser en koppling mellan grammatik och matte på grund av att det

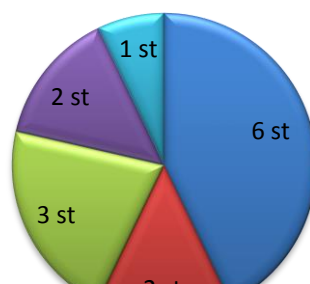
finns fasta regler för hur man ska skriva inom grammatiken och hur man ska räkna inom matte. Boström & Josefsson (2006) skriver att grammatik är ett system och inte något dimmigt med spridda termer och regler. Vidare jämför ovanstående källa undervisningen i grammatik med undervisningen i naturvetenskapliga ämnen. Boström & Josefsson (2006) menar att för att studenterna ska förstå grunderna i fysik eller kemi bör de utföra experiment under kontrollerade former. Likadant kan man i grammatikundervisningen börja med experiment som gör att eleverna förstår grunderna i systemet och därefter öka svårigheterna och problematisera grammatikundervisningen. På liknande sätt gör eleverna i matematik då de först lär sig de grundläggande reglerna för att sedan öka svårighetsgraderna och jobba med problemlösning.

Ett frekvent svar bland eleverna var att de tänker på olika språk som svenska, engelska, tyska och spanska när de hör ordet grammatik. Detta tror vi kan bero på att de har börjat läsa ett främmande språk och Strömqvist, G (1993) menar att lärarna där ofta hänvisar till nyttoaspekten av grammatiken för att öka elevernas intresse för ämnet.

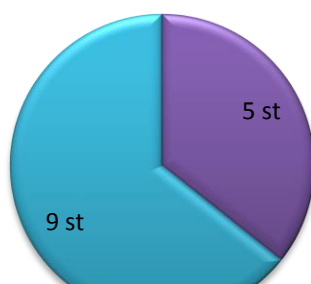
Elevernas svar i vår enkätundersökning liknar de svar som Göran Strömqvist (1993) fått fram i sin undersökning *Om klasslärometodik och svenskans beskrivning*. Både våra och hans elever svarade att de tänkte på ord, språk, svenska och tyska samt att det är roligt när de tänker på grammatik. Detta visar att elever i denna ålder har en viss uppfattning om vad grammatik är och innebär. Denna uppfattning har eleverna troligtvis fått från läraren som har definierat grammatikbegreppet eller fått eleverna att förstå innebörden genom sin undervisning.

Fråga 2. Markera siffran som stämmer bäst överens med vad du anser om grammatik.

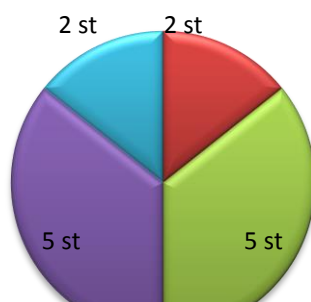
Fråga 2. Markera siffran som stämmer bäst överens med vad du anser om grammatik.

Fråga 2. Markera siffran som stämmer bäst över med vad du anser om grammatik.

Fråga 2. Markera siffran som stämmer bäst över med vad du anser om grammatik.

Genom att avläsa cirkeldiagrammen kan vi påstå att 8 elever av 14 tycker att grammatikundervisningen är ganska tråkig eller tråkig, 9 av 14 elever tycker att grammatikundervisningen är viktig och 10 av 14 elever tycker att grammatikundervisningen är ganska lätt eller lätt. Även under denna fråga har våra elevsvar kommit att sammanfalla med Göran Strömqvists (1993) elevsvar. Cirka 80 procent av hans elever menade att grammatik är viktigt medan 67 procent tyckte att det inte är intressant. De svar som skiljer sig åt i våra studier är att Strömqvists elever menar att det är svårt med grammatik medan våra elever menar att det är lätt. Detta beror på att olika lärare undervisar på olika sätt samt att eleverna har olika uppfattning.

Strömqvist, G (1993) hävdar att lärare som undervisar i grammatik i snäv mening (typ syntax och formlära) får elever som kan grammatik i snäv mening vilket innebär

att eleverna blir bra på att analysera språket. Andra lärare guidar eleverna språkligt på andra sätt och för andra syften som exempelvis att skriva berättelser och att skriva brev. Det verkar som att lärarna med den öppna attityden till grammatik och språkundervisning får grammatikintresserade elever medan den läraren som har en snäv grammatikundervisning gör att eleverna kan få en negativ inställning till språk.

Mer än hälften av eleverna tycker att grammatik är viktigt. Detta tror vi kan bero på att de ser nyttoaspekten med grammatik. Det kan vara så att lärarna har hänvisat till nyttoaspekten både i svenskämnet men även i undervisningen i främmande språk. Boström & Josefsson (2006) hävdar att grammatikundervisning måste vara givande för eleverna och därför motiveras på rätt sätt. Eleverna måste vara medvetna om varför man lär sig grammatik och vad syftet med grammatikundervisningen är. Lärarna bör jobba med ett målinriktat system där metoderna och området förtydligas vilket i sin tur gör det lättare för eleverna att förstå vad som krävs. På så sätt blir eleverna motiverade eftersom de har kontroll vilket också bidrar till större chans för lärande. När eleverna förstår nyttoaspekten av grammatikundervisningen kommer de förhoppningsvis också tycka att det är roligare att lära sig.

Trots att eleverna i vår studie tycker att grammatik är viktigt och ser nyttoaspekten i det, tycker de ändå att det är tråkigt. Eftersom det inte fanns en följdfråga där eleverna skulle motivera varför de tycker att det är tråkigt kan vi endast spekulera om detta. En anledning kan vara att metoden läraren använder inte passar eleverna. Metoden kan vara för enformig, för svår eller för enkel vilket gör att eleverna tappar intresset.

Fråga 3. Vad anser du att du har för nytta av grammatik idag och i framtiden?

Eleverna svarade följande:

”att man vet hur man ska skriva”
”att prata rätt”
”för att kunna lära dig saker måste du kunna grammatik”
”när man pratar”
”man pratar rätt inom språket och lär sig massa grunder”
”man lär sig mycket mer utan den skulle jag inte kunna prata och skriva på svenska”
”verb och sånt är väl viktigt”
”det är viktigt att kunna det för att gå ut nian och du behöver det i framtiden”
”om jag ska resa och kunna gramatik på ett annat språk”
”typ man lär sig nya ord om man ska resa så kan man använda grammatiken på ett annat språk”
”man vet hur man ska skriva så att det blir rätt”
”man har stor nytta av grammatik hela livet. Utan den skulle jag inte kunna prata eller skriva på andra språk”

Av denna fråga att döma kan vi konstatera att många elever har en god bild av vilken nytta de har av grammatik både idag och i framtiden. Eleverna anser att nyttan av grammatik idag och i framtiden har att göra med att man ska prata rätt och veta hur man ska skriva på svenska och andra språk. De menar att de har nytta av grammatik när de ska ut och resa samt för att de ska kunna använda grammatiken på ett annat språk.

Nilsson (2000) skriver i avsnittet ”Varför grammatik?” att grammatiken beskriver språket. Han menar att vi måste ha olika termer för att beskriva språkliga företeelser. Man har då tänkt på vad ordet betyder, vilken skepnad det kan anta och hur det fungerar med andra ord. Vidare skriver Nilsson att grammatiken talar om vad som är rätt och fel i språket. På samma sätt menar eleverna att de har nytta av grammatiken för att kunna kommunicera genom att tala och skriva rätt.

Nilsson (2000) menar vidare att det finns tre olika huvudargument för nyttan av grammatikundervisningen. Dessa argument finner vi i elevernas svar. Det första argumentet är formbildningsargumentet som innebär att formen är det väsentliga medan innehållet sätts åt sidan. Det viktiga är att träna formen för sig innan man ger sig in på innehållet. Först ska eleverna inpräglade de grammatiska formerna innan de ger sig i kast med läsning och skrivning. Eleverna svarade bland annat att ”man lär sig mycket mer utan den skulle jag inte kunna prata och skriva på svenska”, ”för att kunna lära dig saker måste du kunna grammatik” och ”man

pratar rätt inom språket och lär sig massa grunder”. Detta tolkar vi som att eleverna menar att man måste lära sig formen först och sedan innehållet eftersom de först lär sig de grammatiska formerna innan de börjar läsa och skriva.

Det andra huvudargumentet är främmandespråksargumentet. Nilsson (2000) menar att detta argument bygger på att grammatikundervisningen i modersmålet står till tjänst för främmandespråksundervisningen då den underlättar att tillägna sig ett nytt främmande språk. Detta har eleverna också anammat då de bland annat skriver att de har nytta av grammatiken ”om jag ska resa och kunna grammatik på ett annat språk” eller ”typ man lär sig nya ord om man ska resa så kan man använda grammatiken på ett annat språk”. Detta visar tydligt att de är medvetna om att grammatikundervisningen främjar deras främmandespråksinlärning.

Det tredje huvudargumentet är språkriktighetsargumentet vilket påminner om det som nämnts ovan. Eleverna är i sina svar väl medvetna om att grammatik behövs för att kunna tala och skriva på ett korrekt sätt. Det framgår av följande citat: ”man har stor nytta av grammatik hela livet. Utan den skulle jag inte kunna prata eller skriva på andra språk”.

Elevsvaren även på denna fråga påminner om svaren som Strömqvist, G (1993) fick fram i sin studie då eleverna har svarat att man har nytta av grammatik när man ska lära sig ett nytt språk, för att kunna skriva och tala och att grammatiken är bra att kunna om man ska åka utomlands.

Fråga 4. Hur lär du dig lättast grammatik?

Eleverna svarade följande:

”när man läser böcker och annat”
”genomgångar när läraren berättar och förklarar”
”uppgifter/stenciler”
”när någon förklarar”
”gå igenom och arbeta muntligt”
”jag läser och jobbar om det gör uppgifter”
”i skolan såklart!”
”läsa böcker och lära sig prepositioner”
”när man förklarar tydligt när man använder det, och gå igenom det tydligt”
”träna”
”som vanligt”
”läsa”
”när det är roligt då är det lättare att komma ihåg. Och när läraren är en bra lärare som lyssnar på eleverna”
”lektioner när läraren berättar och förklarar vad det är och sen jobbar man med det”

Det som tydligt framgår av elevsvaren är att alla elever lär sig på olika sätt. Här kan vi se en koppling till Reids (1987) undersökning där han kom fram till att det finns fyra olika inlärningspreferenser. Den första är det visuella lärandet som sker genom exempelvis läsning av texter och kartor. Den första inlärningsstilen ser vi där eleverna svarar att de lär sig bäst genom att ”läsa böcker och lära sig prepositioner”, ”jag läser och jobbar om det gör uppgifter” och ”när man läser böcker och annat”.

Den andra inlärningspreferensen är enligt Reid (1987) det auditiva lärandet som innebär att man genom att lyssna på föreläsningar eller bandat material lär sig. En del av eleverna lär sig bäst på detta sätt vilket framgår av deras svar, att de lär sig bäst genom: ”genomgångar när läraren berättar och förklarar”, ”gå igenom och arbeta muntligt”, ”när man förklarar tydligt när man använder det, och gå igenom det” samt ”lektioner när läraren berättar och förklarar vad det är och sen jobbar man med det”.

Vidare menar Reid (1987) att den tredje preferensen är det kinestetiska lärandet där man lär sig genom exempelvis aktiviteter som är förknippade med kroppsrörelser. Vi hittar inget tydligt exempel på just denna lärostil vilket kan bero på att eleverna inte förknippar grammatik med rörelser samt att de förmodligen aldrig haft en sådan typ av undervisning.

Den fjärde och sista preferensen är det taktila lärandet som innebär att man genom beröring och egna experiment lär sig (Reid 1987). Det enda exemplet som vi kan extrahera ur elevernas svar som har med experiment att göra är där en elev har svarat att den lär sig bäst genom ”uppgifter/stenciler”. Genom uppgifter och stenciler kan eleven själv prova sig fram för att komma på ett svar. Brodow (2000) förespråkar ett induktivt arbetssätt där eleverna får prova sig fram på egen hand med hjälp av vägledning från läraren vilket kan liknas vid det taktila lärandet.

Boström & Josefsson (2006) betonar att det inte finns någon given modell för grammatikinläring. Däremot menar de att lärare som använder sig av olika metoder i klassrummet kan få eleverna att hitta en individuell strategi för inläring. När eleven har hittat sin individuella strategi för inläring främjas kunskapsintagandet. Det viktigaste är att läraren använder sig av en pedagogik som motiverar, utvecklar och förstärker elevernas språkliga säkerhet.

Fråga 5. Hur tycker du att en lärare kan göra grammatikundervisningen bättre och roligare?

Eleverna svarade följande:

”ha roliga uppgifter som man jobbar med”
”typ visa en faktafilm eller nåt”
”ge oss jävligt många böcker. Eller vissa filmer”
”vet ej”
”slippa det”
”inte bara att man ska skriva på tavlan så att man ska lyssna utan att man gör roliga uppgifter så det blir mer intressant”
”grammatik på datan eller mobil”
”dom kan berätta om gramatik vad man gör hur man gör”
”kanske leka lekar. Skriva berättelser. Säg allt man ser.”
”ge fler uppgifter kanske att man kan sitta i grupper och göra nån rolig övning som man lär sig av”
”gör det muntligt och planera upp det bra”

Av ovanstående tabell kan vi utläsa att eleverna har många tydliga exempel på hur läraren kan göra grammatikundervisningen bättre och roligare. Brodow (2000) hävdar att grammatikundervisningen borde ha en induktiv inriktning för att eleverna ska kunna observera språket och arbeta självständigt. Även Boström & Josefsson (2006) betonar upptäckandet av språket som det induktiva arbetssättet möjliggör. Eleverna svarar att de vill att läraren ska ”ge fler uppgifter kanske att man kan sitta i grupper och göra nån rolig övning som man lär sig av” och ”inte bara att man ska skriva på tavlan så att man ska lyssna utan att man gör roliga uppgifter så det blir mer intressant”. Några andra svarade att man kunde göra undervisningen bättre och roligare genom att ”kanske leka lekar. Skriva berättelser. Säg allt man ser” eller ha ”grammatik på datan eller mobil”. Detta visar att eleverna inte vill arbeta på det traditionella sättet med katederundervisning. Istället vill de ha en varierad undervisning där alla inlärningsstilar har en plats.

Boström & Josefsson (2006) hävdar att grammatikundervisningen måste motiveras för att vara givande för eleverna. De menar att eleverna måste känna till svaret på den didaktiska varför-frågan för att grammatikundervisningen ska kännas meningsfull. Nilsson (2000) framhåller att undervisningen ska utgå ifrån eleverna. Elevernas språkanvändning utvecklas inte om de bara får formell träning utan en språklig kontext. Istället bör undervisningen sträva mot att använda sig av elevernas tidigare kunskaper. På så

sätt blir grammatiken en viktig del i undervisningen och inte en ensam beståndsdel. Denna typ av undervisning gör eleverna medvetna om likheter och skillnader i sitt eget och andra språk.

Strömqvist Sven (1993) menar att det finns fyra mål för grammatikundervisningen.

Dessa är:

1. Att inte isolera grammatiken, utan visa hur den hänger ihop med andra delar av språket.
2. Att visa hur grammatik kan vara ett kreativt analytiskt, - att man lär sig ”labba” med grammatik [...]
3. Att beskriva och jämföra fragment av olika språk.
4. Att utvärdera olika beskrivningar, d v s diskutera i vilket avseende en beskrivning är bättre eller sämre än en annan. (Strömqvist, S 1993:28)

Vidare skriver Sven Strömqvist (1993) att ovanstående punkter inte vanligen förekommer i grammatikundervisningen. Han hävdar dock att ett arbete mot dessa fyra mål ger eleverna en mer ingående och produktiv syn på språk. Ovanstående författare anser att grammatikundervisningen bör anknyta till språket eleverna själva talar, hur de ser på sin egen språkliga kunskap och hur de bedömer sina egna och andras yttranden samt elevernas ord och uttryck när de talar om språkliga företeelser.

Boström & Josefsson (2006) menar att grammatiklektioner ska utgå ifrån tre principer: ”att veta var eleverna är”, ”att veta vart eleverna ska” och ”att veta hur eleverna ska ta sig till målet” (Boström & Josefsson 2006:95ff). Vid all undervisning bör man utgå från elevernas intressen, världsbild och behov. Detta är något som betonas i läroplanerna och därför även i grammatikinläringen. Även eleverna i vår studie svarade att de skulle vilja arbeta med ”grammatik på datan eller mobil” vilket visar att de vill att undervisningen ska anpassas till deras verklighetsbild. Några av eleverna svarade att de ville göra undervisningen roligare. Om man som lärare anpassar undervisningen till elevernas intressen och behov kommer de troligtvis att finna grammatikundervisningen rolig och givande. En viktig punkt är även att läraren är medveten om metodval och vad hen förväntar sig att eleverna ska lära sig. Boström & Josefsson (2006) framhäver att lärare bör använda sig av professionellt material som eleverna känner är stimulerande och underhållande eftersom elevernas koncentration kan påverkas av andra faktorer. Eleverna ger själva exempel på olika sorts material som kan användas, allt ifrån böcker till film, för att göra undervisningen roligare. På grund av att vi lever i ett mediasamhälle behöver vi inte längre använda omoderna övningsstenciler. Istället kan vi använda oss av exempel som fångar

eleverna och gör dem medvetna om variationen som finns i grammatik. I bästa fall leder grammatikundervisningen till ett aktivt lärande som följer eleven även utanför skolans värld.

Boström & Josefsson (2006) skriver att man som lärare bör ha en förmåga att både kunna problematisera och förenkla framställningar för att kunna vägleda eleverna i grammatik. Om en lärare saknar kunskap i ämnet kan denna bli bunden till framställningarna i de olika läromedlen vilket vid grammatikinlärning kan vara olyckligt. Framställningar om grammatik kan innehålla föråldrad terminologi, felaktigheter och märkliga prioriteringar. Göran Strömquist (1993) menar också att de flesta lärare behöver en ny syn på grammatikundervisningen genom att skriftspråket måste ge mer plats åt talspråket. Lärarna och eleverna behöver lyssna bättre på varandra för att utvidga uppfattningarna om språk.

Boström & Josefsson (2006) skriver att det är viktigt som lärare att vara medveten om att en analytisk-logisk presentation av grammatiken inte gynnar de flesta eleverna. Språkbeskrivningarna som finns i många läroböcker kan vara abstrakta, felaktiga eller ofullständiga vilket gör att eleverna har svårt att förstå dem. Om grammatikundervisningen endast sker genom genomgångar av läraren, skrivövningar och i viss mån diskussioner gynnas ett fåtal elever medan många missgynnas. Boström (2004) anser att det är möjligt för alla elever att lära sig grammatik om undervisningen anpassas till elevens individuella förutsättningar. Även materialet som läraren väljer möjliggör en större variation av undervisningen vilket är en fördel för att få med så många elever som möjligt.

5.2 Metoddiskussion

Något som var vår tanke från början var att inkludera lärarnas syn på grammatikundervisningen som en motsats till elevernas för att se om det finns ett samband. Detta fick vi dock utesluta då tiden var knapp och lärarna som blev tillfrågade hade fullt upp med nationella prov.

Därför ändrade vi vår frågeställning och valde att endast fokusera på elevernas förhållningssätt till grammatikundervisning. I efterhand är vi nöjda med att enbart ha fokuserat på eleverna då det hade varit för tidskrävande och en alldeles för omfattande studie att utföra.

Något som vi trodde skulle vara problematiskt var antalet elever som deltog i enkätundersökningen då vi misstänkte att vi inte skulle få tillräckligt med material för studien. Vi var oroliga över att svaren inte skulle vara varierade nog för att bilda oss en uppfattning om deras förhållningssätt till grammatik. Detta visade sig dock vara en felaktig misstanke då svaren gav oss en tillräcklig bild av elevernas syn på grammatikundervisning.

Tanken var från början att vi ville utföra studien i en årskurs 8 eller 9 men eftersom dessa var fullt upptagna med nationella prov och praktik fick vi möjlighet att utföra enkätundersökningen i en årskurs 7. Detta gjorde att vi kände oro över om de hade haft lite grammatikundervisning i skolan tidigare och om de hade bildat sig en uppfattning om grammatiken. Även detta visade sig vara missvisande då eleverna hade goda, språkliga förklaringar om grammatik.

Enkätundersökningen gav oss den information som vi behövde för att bilda oss en uppfattning om elevernas syn på grammatikundervisning. Vi är nöjda med frågornas utformning eftersom alla frågor gav oss svar som kunde vara till hjälp för att besvara våra frågeställningar. Fråga 4 (se bilaga 1) är den enda som inte hjälper oss att besvara frågeställningarna men den hjälpte oss att förstå elevsvaren på nästkommande fråga. Något som skulle kunna vara intressant, men ändå inte till hjälp för vår studie, är att eleverna skulle få motivera sitt svar på fråga 2 (se bilaga 1). Detta skulle kunna vara ett förslag till vidare forskning inom ämnet.

Ytterligare något som vi tänker på nu i efterhand är att det hade underlättat om vi värderade siffrorna 2-4 i enkäten i fråga två där eleverna själva fick markera vad de anser om grammatik. Vi värderade endast siffran ett och siffran fem vilket kan göra att det finns tolkningsutrymme för resterande siffror. Detta skulle kunna påverka validiteten och reabiliteten i studien.

5.3 Slutsats

Nedan följer en sammanfattande slutsats där vi presenterar svaren på våra frågeställningar. Vår första frågeställning löd: *Hur förhåller sig eleverna, i en sjundeklass på en skola i Södra Sverige, till grammatikundervisningen?* Vi kan härmed konstatera att eleverna förhåller sig olika till grammatikundervisningen. Vår studie visar att de flesta av eleverna har förstått innebörden av begreppet grammatik. Detta tyder på att eleverna har blivit undervisade i grammatik och att de vet varför grammatikundervisningen är viktig i skolan.

Studien visar vidare att 8 elever av 14 tycker att grammatikundervisningen är ganska tråkig eller tråkig, 9 av 14 elever tycker att grammatikundervisningen är viktig och 10 av 14 elever tycker att grammatikundervisningen är ganska lätt eller lätt. Mer än hälften av eleverna tycker att grammatik är viktigt. Detta tror vi kan bero på att de ser nyttoaspekten med grammatik.

Det kan vara så att lärarna har hänvisat till nyttoaspekten både i svenskämnet och även i undervisningen av främmande språk. Trots att eleverna i vår studie tycker att grammatik är viktigt och ser nyttoaspekten i det, tycker de ändå att det är tråkigt. Eftersom det inte fanns en följdfråga där eleverna skulle motivera varför de tycker att det är tråkigt kan vi endast spekulera om detta. En anledning kan vara att metoden läraren använder inte passar eleverna. Metoden kan vara för enformig, för svår eller för enkel vilket gör att eleverna tappar intresset.

Vi kan vidare konstatera att eleverna har en god bild av vilken nytta de har av grammatik både idag och i framtiden. Eleverna anser att nyttan av grammatik har att göra med att man ska prata rätt och veta hur man ska skriva på svenska och andra språk. De menar att de har nytta av grammatik när de ska ut och resa samt för att de ska kunna använda grammatiken på ett annat språk.

Vår andra frågeställning löd: *Vad menar eleverna att lärarna kan göra för att förbättra grammatikundervisningen?* Eleverna svarar att de vill att läraren ska ”ge fler uppgifter kanske att man kan sitta i grupper och göra nån rolig övning som man lär sig av” och ”inte bara att man ska skriva på tavlan så att man ska lyssna utan att man gör roliga uppgifter så det blir mer intressant”. Några andra svarade att man kunde göra undervisningen bättre och roligare genom att ”kanske leka lekar. Skriva berättelser. Säga allt man ser” eller ha ”grammatik på datan eller mobil”. Detta visar att eleverna inte vill arbeta på det traditionella sättet med katederundervisning. Istället vill de ha en varierad undervisning där alla inlärningsstilar har en plats. Eleverna ger själva exempel på olika sorts material som kan användas, allt ifrån böcker till film, för att göra undervisningen roligare och mer givande.

6. Sammanfattning

Syftet med denna studie är att undersöka hur elever i en sjundeklass i södra delen av Sverige förhåller sig till grammatikundervisningen samt hur de menar att läraren kan förbättra undervisningen i grammatik. Arbetet sammanställer akademisk litteratur och tidigare forskning om grammatik och grammatikundervisning i den svenska skolan för att hjälpa oss att besvara de angivna frågeställningarna.

Den empiriska undersökningen gjordes i form av en enkätstudie där 14 elever deltog. Vi valde att göra en enkätundersökning framför en intervju eftersom enkätundersökningar är en bra metod att använda sig av när ett större antal röster ska höras vilket även Björndal (2005) förespråkar. Enkäten innehåller 5 frågor där fråga 1,3,4 och 5 är öppna frågor medan fråga 2

innefattar en skala på 1-5 där eleverna ska markera vad de anser om grammatik utifrån kategorierna ”tråkigt-roligt”, ”oviktigt-viktigt” samt ”svårt-lätt” (se bilaga 1). Enkäten innehåller både strukturerade svarsalternativ samt öppna frågor där eleverna kan markera sina åsikter. De öppna frågorna ger en överblick av elevernas värdering av grammatikens roll i svenskundervisningen. Vi var själva på plats och delade ut enkäterna till eleverna. Detta gjorde att vi fick in alla enkäterna på en gång och kunde därefter börja med sammanställningen av svaren omgående.

Vi valde att presentera svaren på fråga 1,3,4 och 5 i tabeller där vi citerar elevernas svar. Eftersom vissa svar var återkommande valde vi att endast presentera dem en gång. Fråga 2 bestod av en skala från ett till och med fem där eleverna skulle ringa in en siffra som stämde överrens med vad de själva ansåg om grammatik. Eftersom det fanns tre olika kategorier (tråkigt-roligt, oviktigt-viktigt, svårt-lätt) med fem svar i varje valde vi att presentera svaren i tre olika cirkeldiagram.

Studien genomfördes på en grundskola i södra Sverige. Skolan är en högstadieskola med tre klasser i varje årskurs och sammanlagt cirka 220 elever. Eleverna kommer från olika delar av staden. Det är en mångkulturell skola vilket innebär att det finns elever med olika etnicitet. Skolan ligger i ett invandrartätt område där bebyggelsen består mest av höghus.

Enkätundersökningen visar att de flesta av eleverna har förstått innebörden av begreppet grammatik. Eleverna tycker att grammatikundervisningen är viktig men ganska tråkig och ganska lätt. Studien visar även att eleverna har en god bild av vilken nytta de har av grammatik både idag och i framtiden.

Referenslista

Björndal, P. R. C. (2005). *Det värderande ögat*. Stockholm: Liber.

Boström (2004) *Lärande & Metod. Lärstilsanpassad undervisning jämfört med traditionell undervisning i svensk grammatik*. Jönköping: PRINFO Vårgårda Tryckeri AB.

Boström, L & Josefsson, G (2006) *Vägar till grammatik*. Lund: Studentlitteratur

Brodow, B (2000) "En undersökning av svensklärares attityder till och erfarenheter av grammatikundervisning" I *Retoriken kring grammatiken*. Lund: Studentlitteratur.

Chomsky, N (1959) *Review of "verbal behavior" by B.F. Skinner*. *Language* 35.

Ejeman, G & Molloy, G (1997) *Metodboken. Svenska i grundskolan*. Stockholm: Liber.

Falkenland, R (1995) *Allt i svenska. Lärobok för årskurs*. Stockholm. Natur och kultur.

Hertzberg, F (1990) "og denne videnskap har man kaldet Grammatiken" *Tre studier i skolegrammatikkens historie*. Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap/senter for lærerutdanning og skoletjeneste. Universitetet i Oslo.

Johansson, B & Svedner, P (2001) *Examensarbetet i lärarutbildningen. Undersökningsmetoder och språklig utformning*. Uppsala: X-O Graf Tryckeri AB.

Nilsson, N (2000) "Varför grammatik?" I *Retoriken kring grammatiken*. Lund: Studentlitteratur.

Piaget, J (1973) *Språk och tanke hos barnet*. Lund. Gleerups.

Pinker, S (1995) *The language instinct. How the mind creates language*. New York. Harper Perennial.

Reid, J (1987) The learning style preferences of ESL students. I *TESOL Quarterly* nr 21/87.

Strömqvist, G (1993) ”Om klasslärometodik och svenskans beskrivning” I *Fem uppsatser om grammatik*. Lund: Studentlitteratur.

Strömqvist, S (1993) ”Om grammatik, språklig medvetenhet och grammatikundervisning” I *Fem uppsatser om grammatik*. Lund: Studentlitteratur.

Svedner, P (1999) *Svenskämnet & svenskundervisningen. Närbilder och helhetsperspektiv*. Uppsala: X-O Graf Tryckeri.

Teleman, U (1997) *Grammatik på villovägar*. Aralöv: Almqvist & Wiksell Förlag/Liber AB.

Teleman, U (2001) *Inledning till grammatiken*. Stockholm: Alfa offsetproduktion AB.

Thavenius, J (1981) *Modersmål och fadersarv. Svenskämnets traditioner i historien och nuet*. Stockholm: Symposion.

Thavenius, J (1991) *Klassbildning och folkuppfostran. Om litteraturundervisningens traditioner*. Stockholm: Symposion.

Tarschys, K (1955) *Svenska språket och litteraturen. Studier över modersmålsundervisningen i högre skolor*. Stockholm: Natur & Kultur.

Tornberg, U (2000) *Språkdiraktik*. Kristianstad: Boktryckeri AB.

Vygotskij, L (1981) *Psykologi och dialektik*. En antologi. Stockholm. Nordstedts.

Elektroniska referenser

Caroline Liberg (2013-04-25) Forskning.se

<http://www.forskning.se/nyheterfakta/teman/lasning/attlarasiglasaskrivaiskolan.4.303f5325112d733769280003786.html>

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning

http://www.ibl.liu.se/student/bvg/filarkiv/1.77549/Forskningsetiska_principer_fix.pdf

Nationalencyklopedin (2013-04-22)

<http://www.ne.se/grammatik>

Svenska akademien (2013-04-22)

http://www.svenskaakademien.se/svenska_spraket

Vad är grammatik? (2013-04-22)

<http://www.ordklasser.se/grammatik.php>

Wikipedia (2013-04-22)

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Grammatik>

Bilaga 1

Enkätundersökning

Vi är två lärarstudenter från högskolan som skriver en C-uppsats om grammatik i skolan. Syftet med denna enkätundersökning är att få reda på hur ni ser på grammatikundervisningen i skolan. Ni behöver inte skriva era namn utan ni kommer att vara anonyma i studien. Era svar är väldigt viktiga för oss och för studien. Därför uppskattar vi att ni tar er tid för detta. Tack på förhand!

Kille []
Tjej []

Klass:

Fråga 1

Vad tänker du på när du hör ordet grammatik?

.....
.....
.....

Fråga 2

Markera siffran som stämmer bäst överrens med vad du anser om grammatik.

Tråkigt	1	2	3	4	5	Roligt
Oviktigt	1	2	3	4	5	Viktigt
Svårt	1	2	3	4	5	Lätt

Fråga 3

Vad anser du att du har för nytta av grammatik idag och i framtiden?

.....
.....
.....

Fråga 4

Hur lär du dig lättast grammatik?

.....
.....
.....

Fråga 5

Hur tycker du att en lärare kan göra grammatikundervisningen bättre och roligare?

.....
.....
.....

Övriga synpunkter

.....
.....
.....

Tack för din medverkan!